

Дневникъ

(стенографски)

на

XVII^{то} обикновено Народно събрание

Четвърта извънредна сесия

19. заседание

София, петък, 6 декември 1918 година.

(Открито отъ подпредседателя д-ръ И. Момчиловъ, въ 3 ч. и 45 м. слѣдъ пладне)

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни) Отъ 242 народни прѣдставители разписали сѣ се въ списъка 199. Има нужното число присѣдствующи.

Обявявамъ засѣданието за открито.

(По списъка отсѣдствуватъ слѣднитъ г. г. народни прѣдставители: Тефикъ х. Ахмедовъ, Иванъ Багаровъ, Милко Бечевъ, Стоянъ Бошковъ, д-ръ Христо Георгиевъ, Атанасъ Германски, Иванъ Гешевъ, д-ръ Александъръ Гиргинска, Юрданъ Дечевъ, Георги Димитровъ, д-ръ Димитъръ Димитровъ, Христо х. Димитровъ, Василь Димчевъ, Константинъ Досевъ, д-ръ Симеонъ Кехлибаровъ, Георги Кирковъ, Величко Кознички, Ангелъ Крушковъ, Лазаръ Лазаровъ, Тодоръ Лукановъ, Григоръ Маджунковъ, Александъръ Малиновъ, Стефанъ Манафовъ, Александъръ Механджийски, Георги Миневъ, Никола Наумовъ, Адамъ Нейчевъ, д-ръ Василь Нейчевъ, Никола Ненковъ, Константинъ Николовъ, Стоянъ Омарчевски, Георги Поповъ, Христо Радойковъ, Александъръ Радоловъ, д-ръ Василь Радославовъ, Христо Славейковъ, Пѣю Табаковъ, Константинъ Торлаковъ, Димитъръ Тонковъ, Хюсни Хюсеиновъ, Коста Ципорановъ, Ибраимъ х. Юмеровъ и Илия Януловъ)

Х. Г. Поповъ: Нѣма министритѣ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Ще дойдатъ.

Съобщавамъ на Народното събрание, че врачанскиятъ народенъ прѣдставитель г. Иванъ Цановъ е подаль заявленіе за отпускъ. (Чете) „Поради болѣстъ въ сѣмейството ми, не можахъ да присѣдствувамъ на засѣданията отъ 25 ноември до 5 того, за което моля да ми се смѣтнатъ тѣзи дни като такива, прѣкарани въ отпускъ“. Ползувалъ се е съ 10-дневенъ отпускъ, значи, Народното събрание трѣбва да разрѣши. Който е съгласенъ да му се смѣтнатъ днитѣ отъ 25 ноември до 5 декември като прѣкарани въ отпускъ, моля, да си вдигне ржката. Болшинство.

Народниятъ прѣдставитель г. Илия Вълчевъ съобщава, че отъ 1 ноември т. г. е заболѣлъ, за което прѣдстави медицинско свидѣтелство и моли да му се разрѣши 15-дневенъ отпускъ, отъ 1 до 15 ноември. Който е съгласенъ да му се разрѣши, моля, да си вдигне ржката. Болшинство.

Народниятъ прѣдставитель г. Георги Поповъ моли да му се разрѣши 5-дневенъ отпускъ. Който е съгласенъ да му се разрѣши, моли, да си вдигне ржката. Болшинство.

Народниятъ прѣдставитель г. Христо Славейковъ моли да му се разрѣши 5-дневенъ отпускъ, считанъ отъ 3 т. м. Прѣдседателството му разрѣшава.

Ломскиятъ народенъ прѣдставитель г. Милко Бечевъ моли да му се продължи отпускътъ съ още три дни, начиная отъ 5 т. м. Прѣдседателството му разрѣшава.

Народниятъ прѣдставитель г. Величко Кознички иска, по важни домашни причини, отпускъ за днесъ. Прѣдседателството му разрѣшава.

Народниятъ прѣдставитель г. Василь Карапанджовъ е подаль слѣдното заявленіе: (Чете) „По много важни домашни причини, не можахъ да присѣдствувамъ на засѣданията на 25, 29 и 30 ноември и на 2 декември т. г., затова моля Ви, г. прѣдседателю, да разрѣшите да ми се счете това врѣме прѣкарано въ отпускъ“. Който е съгласенъ, моля, да си вдигне ржката. Болшинство.

Народниятъ прѣдставитель г. д-ръ Еню Разпоповъ моли да му се разрѣши, по важни домашни причини, 3-дневенъ отпускъ, за 11, 13 и 16 т. м. Който е съгласенъ, моля, да си вдигне ржката. Болшинство.

Видинскиятъ народенъ прѣдставитель г. Тома Вълчевъ, моли да му се разрѣши 6-дневенъ отпускъ. Прѣдседателството му разрѣшава.

Постѣжило е питане отъ врачанския народенъ прѣдставитель г. Дамиянъ Лихарски до г. министра на войната. Това питане ще се изпрати до надлежния министъръ съ молба да отговори по-скоро.

Минаваме къмъ разглеждане на въпроситѣ, поставени на дневенъ редъ.

Първата точка отъ дневния редъ е: трето четене на законопроекта за продължение финансовата 1918 г. и за разрѣшеніе тримѣсеченъ кредитъ въ размѣръ на 3/12 отъ кредититѣ по бюджетитѣ за 1918 г.

Д. Кьорчевъ: Искамъ думата.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Какво има да кажете?

Д. Кьорчевъ: Азъ настоявамъ, ако г. министъръ-прѣдседателътъ намира за възможно, да отговори на питането, което вѣчера депозирахме, още повече, че самъ г. министъръ-прѣдседателътъ въ рѣчта си обѣща днесъ да даде отговоръ. Азъ мисля, че нѣма никакво затрудненіе да се разясни коя и да е отъ точкитѣ, които сѣ поставени въ питането, и да ни се отговори, тъй като тѣ не само сѣ на дневенъ редъ въ обществото, но сѣ и отъ голѣмъ интересъ за всички ни, и още повече, ще помогнатъ много на правителството, каквито и да било разясненія, които ще станатъ въ Камарата по въпроса, който днесъ правителството третира и който занимава всички ни.

Моля г. министъръ-прѣдседателя да отговори.

Прѣдседателствуващъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. министър-прѣдседателъ.

Министър-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: По отношение питането на г. г. народнитѣ прѣдставители Кьорчевъ и Зелковъ сега не мога да дамъ отговоръ. По първата точка, съ която се иска обнародването на сключеното съглашение между България и съюзнитѣ държави на 29 септември т. г. за примирие, за да мога да дамъ едно обяснение за обнародването му, би трѣбвало прѣдварително, както това вече е установенъ дипломатически обичай, да взема съгласието на другата страна, а пъкъ това съгласие досега не съмъ могълъ да взема, защото генералъ Кретиенъ, който прѣдставлява тукъ съюзнитѣ армии, отсъствува прѣзъ всичкото врѣме, откато е подадено това питане, и ще се върне едва тази вечеръ. Прѣди това, слѣдователно, не мога да дамъ никакъвъ отговоръ.

Сжщо така не мога да отговоря сега и по клаузитѣ, които се отнасятъ до въпроса за Добруджа, защото по този въпросъ се водятъ прѣговори тѣкмо тѣзи дни, между насъ и прѣдставителитѣ на главното командуване въ България и ония, които сж въ Ромъния и т. н. Тѣй че, докато се водятъ тѣзи прѣговори и не се привършатъ, окончателни свѣдѣния и обяснения не мога да дамъ. Позовавамъ се, обаче, още отсега на онова, което казахъ въ миналото засѣдание и което вие помните, че имаме формално дадено изявление, че окупацията на Добруджа ще бѣде извършена безусловно само отъ английски и французски войски, съ изключване на всѣкакви други войски, въ това число и на ромънски войски. Тая окупация, извършена отъ тия власти, ще има подъ своето вѣдомство, подъ своя контролъ и мѣстната гражданска администрация, отъ когото и да бѣде тя съставена. По-неже ще има военна окупация, слѣдователно, военнитѣ ще диктуватъ на администрацията.

Х. И. Поповъ: Въ цѣлата ли Добруджа?

Министър-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Сега, относително състава на тази администрация, върху, подробно-ститѣ, не мога да дамъ никакви свѣдѣния, защото, както казахъ, водятъ се още прѣговори между заинтересованитѣ власти, и по тази причина считамъ за невъзможно днесъ да дамъ едно обстоятелствено обяснение на това питане или, по-добрѣ казано, на тия питання.

Мисля, че г. Кьорчевъ ще бѣде доволенъ.

Х. И. Поповъ: Чия ще бѣде администрацията на Добруджа отъ 1913 г.?

Д. Кьорчевъ: Г. г. народни рѣдставители! Азъ съмъ доволенъ отъ това, че г. министърътъ, въпрѣки желанието си да отложи едно по-широко обяснение на питането, което азъ подадохъ, всетаки дава извѣстенъ отговоръ.

Днесъ, както и въ завчерашното засѣдание, г. министърътъ на външнитѣ работи каза, че изпраждането на Добруджа отъ нашитѣ войски не е толкова резултатъ на примирieto, сключено на 29 септември т. г. въ Солунъ между командуващия източнитѣ армии на съглашенцитѣ и нашитѣ делегати, а на смисъла и условията, поставени въ договора за примирие, сключено между Съглашението и германската империя. Тѣй като по това примирие Букурещкиятъ договоръ се смѣта за унищоженъ, то послѣдствията отъ това теглимъ и ние, и окупираниѣ земи по силата на този букурещки договоръ трѣбва да бѣдатъ отсѣпени. Такъвъ бѣше отговорътъ на г. министра на външнитѣ работи, когато той зачекна мимоходомъ въ своята рѣчь онзи день добруджанския въпросъ.

Г. г. народни прѣдставители! Азъ не смѣтамъ, че публикуването на договора за солунското примирие срѣща нѣкакви прѣчки въ оная формалностъ, която досега служеше като оправдание на всички министри, . . .

Министър-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Азъ не съмъ се съгласилъ да говорите на тая тема. Нѣма какво да говорите.

Прѣдседателствуващъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни) Г. Кьорчевъ!

Д. Кьорчевъ: . . . защото солунското примирие е публикувано отъ противната страна. Обаче, ако е вѣрно онова, което каза г. министърътъ на външнитѣ работи, че дѣйствително Съглашението е заявило, какво изпраждането на Добруджа става по силата на примирieto, сключено на западния фронтъ, ние сме длъжни да смѣтнемъ, че тази

мѣрка, която се налага на България, е мѣрка повече политическа, а не стратегическа.

Прѣдседателствуващъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)

Д. Кьорчевъ: Моля Ви се, азъ не съмъ се изказалъ.

Министър-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Азъ не съмъ отговорилъ.

Прѣдседателствуващъ д-ръ И. Момчиловъ: (Къмъ Д. Кьорчевъ) Вие говорите въпрѣки правилника.

Д. Кьорчевъ: На България се налага разрѣшението на въпроси, които засѣгатъ нейната територия, безъ самата конференция на мира да се е събираща и разгледала тѣзи въпроси.

Прѣдседателствуващъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни) Г. Кьорчевъ! Не говорете въпрѣки правилника.

Д. Кьорчевъ: Азъ искамъ да кажа на г. г. народнитѣ прѣдставители, че прѣговоритѣ, които започнаха да се водятъ между Антантата и Ромъния, ставатъ за наша смѣтка, че да се взематъ войскитѣ на Ромъния на страната на Съглашението, било за операцията въ Русия, било затова, че му е нужна окупацията на цѣлата ромънска армия за други цѣли, било за политически цѣли, ние трѣбва да отсѣпимъ нашъ теренъ.

Прѣдседателствуващъ д-ръ И. Момчиловъ: (Силно и продължително звъни) Г. Кьорчевъ! (Д. Кьорчевъ продължава да говори) Г. Кьорчевъ! Г. министърътъ не ви е отговорилъ.

Министър-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Азъ не съмъ далъ отговоръ, и интерпелаторътъ не може да говори.

Д. Кьорчевъ: България е подложена на едни резултати политически. . .

Д-ръ Й. Фаденхехтъ: Интерпелаторътъ не може да говори, щомъ министър-прѣдседателътъ не е отговорилъ.

Прѣдседателствуващъ д-ръ И. Момчиловъ: Г. Кьорчевъ! Разберете, не можете да говорите.

Министър-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Азъ Ви казахъ, г. Кьорчевъ, че не мога да Ви отговоря, а Вие, продължавате да говорите. Това е злоупотрѣбление.

Прѣдседателствуващъ д-ръ И. Момчиловъ: Г. Кьорчевъ! Г. министър-прѣдседателътъ Ви каза, че не може да отговори на питането Ви, и, слѣдователно, съгласно правилника, Вие нѣмате право да говорите.

Д. Кьорчевъ: Всѣки си изпълнява длъга, както знае.

К. Сидеревъ: Е, записа се, въ протоколитѣ за историята! Стига вече.

Прѣдседателствуващъ д-ръ И. Момчиловъ: Пристъпваме къмъ дневния редъ. На първо мѣсто трето четене на законопроектъ за продължаване финансовата 1918 г. и за разрѣшаване тримѣсеченъ кредитъ въ размѣръ на 3/12 отъ кредититѣ по бюджетитѣ за 1918 г.

Секретаръ М. Зелковъ: (Чете)

„ЗАКОНЪ

за продължаване финансовата 1918 година и за разрѣшаване тримѣсеченъ кредитъ въ размѣръ $\frac{3}{12}$ отъ кредититѣ по бюджетитѣ за 1918 година.

„Чл. 1. Финансовата 1918 година се продължава до 31 мартъ 1919 г.

„Чл. 2. Разрѣшава се на министритѣ да извършватъ разходи за първото тримѣсечие на 1919 г., въ размѣръ на $\frac{3}{12}$ отъ кредититѣ за 1918 г.: а) по редовния бюджетъ на държавата; б) по извънредния бюджетъ на сжщата, и в) по бюджета на фондоветѣ, управлявани отъ министерствата, като оставатъ въ сила всички постановления, съдържащи се въ законитѣ за тия бюджети. Тия разходи да се отнесатъ къмъ бюджета за 1918 г. и да се покриватъ отъ редовнитѣ приходи по сжщия.“

По прѣдложение на г. министра на финанситѣ тукъ се направи слѣдното допълнение. (Чете) „За вещевени раз-

ходи, които по естеството си са такива, че трябва да се поемат ангажменти за повече от три месеца, министрите могат да ангажирват съкровището в разходи за до една година, но в никой случай разходите на ангажмента не може да надмине размера на кредита, разрешен за същата цел в бюджета за 1918 г."

"Чл. 3. Разрешава се на министрите да съберат приходите за първото тримесечие на 1919 г., съгласно с бюджета за 1918 г. и да ги отнесат към същия."

Пакъ по предложение на г. министра на финансите тукъ се направи следното допълнение. (Чете) "Приходи, които по специалните закони следва да се събират предварително за време повече от три месеца, се събират съгласно с предписанията на специалните закони и се отнасят към бюджета за 1918 г."

"Чл. 4. Алинея втора на чл. 4 отъ закона за бюджета на държавата за 1914 г. се отменява."

Председателствующ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ на трето четене прочетения законъ, моля, да си вдигнатъ ръката. Болшинство.

В. Коларовъ: Съгласно правилника, ще направя едно предложение за прѣреждане на дневния редъ. Предлагамъ следъ приетия законъ да се пристъпи къмъ разглеждане рѣшението за тритѣ пети на телеграфопоченскитѣ чиновници.

Министъръ-председателъ Т. Теодоровъ: Съгласни.

Председателствующ д-ръ И. Момчиловъ: Има предложение за прѣреждане на дневния редъ, съ което съгласни г. г. министрите. Които приематъ това предложение, моля, да си вдигнатъ ръката. Болшинство.

Отъ либералнитѣ групи: За какво?

Председателствующ д-ръ И. Момчиловъ: За тритѣ пети на телеграфопоченскитѣ чиновници.

Ж. Бакаловъ: (Къмъ министра на финансите) Г. министре! Това е много некрасиво. Може ли такова нѣщо — да измѣнявате току-що прочетения законъ на трето четене, безъ да съобщите на Народното събрание?

Министъръ д-ръ С. Даневъ: Какъ! Г. докладчикътъ съобщи.

Ж. Бакаловъ: Какъ е съобщилъ докладчикътъ? Тукъ са направени измѣнения, които онзи день азъ предложихъ и вие не ги приехте. Сега са направени тия измѣнения, безъ да е съобщено на Народното събрание. Какъ могатъ да ставатъ такива фалшификации?

С. Дойчиновъ: Кой е вмѣкналъ това, г. Даневъ?

Министъръ д-ръ С. Даневъ: Г. докладчикътъ го докладва, че е по мое предложение.

С. Дойчиновъ: Не е разисквано. (Глъчка)

Секретаръ М. Зелковъ: Азъ съобщихъ, че допълнението е по предложение на г. министра на финансите.

С. Дойчиновъ: Това е фалшификация.

В. Молловъ: (Къмъ С. Дойчиновъ) Вие фалшифицирахте цѣла България!

Председателствующ д-ръ И. Момчиловъ: Следва следующиятъ пунктъ отъ дневния редъ. (Тропане и шумъ въ либералнитѣ групи)

Обаждатъ се: Искаме обяснение, защо става това.

Председателствующ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. министъръ-председателъ.

Министъръ-председателъ Т. Теодоровъ: Г. г. народни прѣдставители! Шумътъ, който се повдига сега, е за известни измѣнения или добавки, които се внесоха къмъ текста на закона, тъй както той бѣше приетъ на второ четене. Сега, при третото четене на закона, г. министърътъ на финансите заяви, че желае да станатъ тѣзи поправки.

Отъ либералнитѣ групи: Дѣ го е заявилъ?

Д. Тончевъ: Г. Даневъ мълчеше.

Министъръ-председателъ Т. Теодоровъ: Г. Даневъ е заявилъ, че трябва да станатъ тѣзи поправки, и г. докладчикътъ ги прочете, като каза, че тѣ са внесени по молбата на г. министра на финансите.

Ж. Бакаловъ: Трѣбваше да ги прѣдложи на Народното събрание.

Министъръ-председателъ Т. Теодоровъ: Зарадъ туй законътъ се гласува заедно съ прибавките, прѣдложени отъ г. министра на финансите.

Отъ либералнитѣ групи: Не е вѣрно, прибавките не са гласувани. (Шумъ и тропане въ либералнитѣ групи)

Министъръ-председателъ Т. Теодоровъ: Това не е за пръвъ пътъ да ставатъ на трето четене добавки, направени отъ министра. Нѣма за какво да вдигате шумъ. Вие сте гласували толкова пъти по този начинъ.

Ж. Бакаловъ: Обикновено министрите правятъ предложение на Народното събрание да приеме известно измѣнение на трето четене, и следъ като Народното събрание знае това, докладчикътъ заявява възприема ли или не тѣзи измѣнения.

Секретаръ М. Зелковъ: Азъ казахъ, че тѣзи добавки са отъ името на г. министра.

Ж. Бакаловъ: Това бѣше мое предложение и г. министърътъ го отхвърли. Сега той не направи предложение Народното събрание да приеме това измѣнение. Ето кждѣ е въпросътъ.

Секретаръ М. Зелковъ: Азъ казахъ, че това предложение е направено отъ г. министра.

Министъръ д-ръ С. Даневъ: Г. докладчикътъ каза, че отъ мое име се прави това предложение, като се е взело въ внимание онова, което тукъ се говори. Тѣй щото, ако Събранието желаше да слуша, щѣше да види, че тукъ нѣма нищо вмѣкнато безъ негово знание, защото докладчикътъ, упълномощенъ отъ мене, каза, че се внасятъ тѣзи измѣнения отъ мое име и че той ги усвоява.

Секретаръ М. Зелковъ: Има го записано въ стенографскитѣ протоколи.

Ж. Бакаловъ: (Къмъ министра на финансите) Вие се съпротивихте онзи день на това. Сега трѣбваше да кажете на Народното събрание, че искате да направите това измѣнение.

Министъръ д-ръ С. Даневъ: На трето четене мога ли азъ да правя измѣнения или не? Мога. Докладчикътъ ги съобщава и вие сте власти да ги приемете или не. Докладчикътъ ви ги съобщи, вие вдигнахте ръка, и прѣдседателството заяви, че има болшинство. (Шумъ и възражения отъ либералнитѣ групи)

Председателствующ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни) Г-да! Изслушайте обясненията и на прѣдседателството. Съгласете се, че и прѣдседателътъ има право да каже дѣйстви. Г. докладчикътъ заяви, че са прибавени забѣлѣжки съ съгласието на г. министра на финансите.

С. Дойчиновъ: Не може да се правятъ забѣлѣжки на трето четене.

Председателствующ д-ръ И. Момчиловъ: Азъ ви казвамъ, че докладчикътъ заяви, че са станали по предложение на г. министра. Ако вие не слушате, никой не е виновенъ.

Отъ либералнитѣ групи: Какво отъ това?

Председателствующ д-ръ И. Момчиловъ: Това, че всѣки трѣбва да слуша, когато се четатъ законитѣ.

С. Дойчиновъ: (Възразява нѣщо).

Председателствующ д-ръ И. Момчиловъ: За втори пътъ констатирамъ, че, когато тукъ се четатъ доклади и закони, никой не слуша. (Протести и възражения отъ либералнитѣ групи).

С. Дойчиновъ: Искамъ думата.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Самото прѣдседателство нѣма никога да допусне да стане това, за което вие говорите — да се наруши правилникътъ.

С. Дойчиновъ: Тукъ стана фалшификация. Къдѣ е направено това прѣдложение? Кога докладчикътъ е съобщилъ, че има прѣдложени добавки?

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Докладчикътъ чете това, което вие не чухте и което въ сѣщностъ е.

С. Дойчиновъ: Искамъ да се отбѣлжи въ протоколътъ, че за първитѣ три мѣсеца на 1919 г. нѣма бюджетъ (Глъчка. Скарване между прѣдставители отъ либералнитѣ групи и групитѣ на блока)

Отъ либералнитѣ групи: Нѣма бюджетъ за 1919 г.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Прѣдседателството ви заявява, че четенето и гласуването на закона е станало правилно, и по минали вече въпроси не може да се говори.

Слѣдва слѣдующиятъ пунктъ отъ дневния редъ: рѣшение за заплащане дневни пари въ увеличенъ размѣръ съгласно закона за паричното доволствие на военнослужащитѣ въ военно врѣме, на чиновницитѣ и служащитѣ по пошитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ.

Н. Калчевъ: Да се отбѣлжи, че първиятъ законъ на г. Данева пропада.

Секретарь М. Зелковъ: (Чете)

„МОТИВИ

къмъ рѣшението за заплащане дневни пари въ увеличенъ размѣръ, съгласно закона за паричното доволствие на военнослужащитѣ въ военно врѣме, на чиновницитѣ и служащитѣ по пошитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ.

„Г. г. народни прѣдставители! По рѣшение на Народното събрание, на чиновницитѣ и служащитѣ при Главната дирекция на желѣзницитѣ и пристанищата и постройкитѣ на желѣзницитѣ и пристанищата и подвѣдомственитѣ имъ учрѣждения се признава правото на дневни пари въ увеличенъ размѣръ.

„Тѣй като това рѣшение на Народното събрание се основава на I-то и VI-то постановление на Министерския съвѣтъ отъ 9 септември и 2 октомври 1915 г., протоколи № № 125 и 150, съ които персоналтѣ на желѣзницитѣ пошитѣ и телеграфитѣ се поставя въ разпореждане и подчинение на военнитѣ власти, справедливо е, когато на персонала по желѣзнопътното вѣдство се признава право на дневни пари въ увеличенъ размѣръ, сѣщото право да се признае и за персонала по телеграфопощенското вѣдство, който, прѣзъ врѣме на войната бѣше поставенъ и е поставенъ още при сѣщитѣ формални и фактически условия.

„По изложенитѣ причини, моля, г. г. народни прѣдставители, да гласувате въпросното рѣшение.

„София, декември 1919 г.

„Министъръ на желѣзницитѣ, пошитѣ и телеграфитѣ:

Ц. Бакаловъ.

„РѢШЕНИЕ

за заплащане дневни пари въ увеличенъ размѣръ, съгласно закона за паричното доволствие на военнослужащитѣ въ военно врѣме, на чиновницитѣ и служащитѣ по пошитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ.

„Да се изплатятъ на чиновницитѣ и служащитѣ при Главната дирекция на пошитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ както и на тия въ подвѣдомственитѣ ѝ учрѣждения, дневни пари въ увеличенъ размѣръ 2/5 отъ деня на мобилизацията — 10 септември 1915 г., до 19 ноември 1916 г. включително и 3/5 отъ 20 ноември 1916 г., до деня на демобилизацията, съгласно § 10, буква а, алинея първа отъ закона за измѣнение § 10 отъ закона за измѣнение и допълнение на временното положение за паричното доволствие на военнослужащитѣ въ военно врѣме и на закона за измѣнението и допълнението му отъ 1914 г.“

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Който одобрява прочетеното рѣшение на Министерския съвѣтъ, моля, да си вдигне ржката. Болшинство.

Отъ либералнитѣ групи: Меншинство.

П. Даскаловъ: Г. прѣдседателю! Въдворете тишина, па тогава гласувайте.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Азъ не мога да взема сопъ. Прѣди малко ви заявихъ, че, когато се четатъ законитѣ, никой не слуша, а вдигате шумъ. Не е виновно нито прѣдседателството, нито докладчикътъ.

Слѣдующиятъ прѣдметъ отъ дневния редъ е: второ четене на закона за измѣнение и допълнение на чл. 82 отъ закона за благоустройството на населенитѣ мѣста въ царство България.

Моля г. докладчика да го докладва.

Докладчикъ Х. Янковъ: Г. г. народни прѣдставители! Комисията по Министерството на общественитѣ сгради, пжтищата и благоустройството на 2 того разгледа законопроекта за измѣнение и допълнение на чл. 82 отъ закона за благоустройството на населенитѣ мѣста въ царство България, който мина на първо четене, и въ присѣдствието на г. министра и съ негово съгласие направи нѣкои измѣнения, които се оправдаватъ отъ справедливостта и отговарятъ на изискуемитѣ нужди на врѣмето, безъ ущърбъ на службата. Този законопроектъ, заедно съ внесенитѣ измѣнения, ще докладвамъ на почитаемото Народно събрание, и моля той да бѣде приетъ. Внесенитѣ измѣнения засегатъ положението на онѣзи инженери и архитекти, които ги завари законътъ отъ 1911 г. и които прѣзъ врѣме на войната и по-рано сѣ били на разни държавни, окръжни и общински служби, а прѣзъ врѣме на войната и на военна служба. Така че, комисията схваща, че сѣ напълно подготвени и ги освобождава отъ провѣроченъ изпитъ и отъ стажъ.

Ето законопроектътъ: (Чете)

„ЗАКОНЪ

за измѣнение и допълнение на чл. 82 отъ закона за благоустройството на населенитѣ мѣста въ царство България“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Който приеми заглавието на закона, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство, прието.

Докладчикъ Х. Янковъ: (Чете)

„Новъ текстъ.

„Чл. 82. Освобождаватъ се отъ стажъ и провѣроченъ изпитъ:

„а) всички инженери и архитекти, които иматъ редовни дипломи за пълно висше образование, до влизането въ сила на настоящия законъ;

„б) всички класирани досега и публикувани въ „Държавенъ вѣстникъ“ „кондуктори“, „землемѣри“, „асистенти“ и ония съ специфично звание „техникъ“, съгласно чл. 70 отъ закона за благоустройството на населенитѣ мѣста, публикуванъ на 21 февруарий 1907 г.;

„в) всички инженери, архитекти, кондуктори и землемѣри, които до края на 1911 година иматъ дипломи за редовно специално завършено образование въ признати отъ българското правителство висши и срѣдни технически училища и

„г) всички лица, заварени отъ закона на 1 юлий 1911 г., като студенти въ признати висши и срѣдни училища се подлагатъ безъ стажъ само на държавенъ провѣроченъ изпитъ, какъвто държатъ всички чуждоподдани техници, находящи се въ сѣщото положение;

„д) граждански и военни лица, постѣпили слѣдъ 1 юлий 1911 г. въ признати висши и срѣдни технически училища и прослужили прѣзъ балканската и всесвѣтската война най-малко двѣгодишна служба, и военнитѣ инвалиди;

„е) Всички лица, постѣпили слѣдъ 1 юлий 1911 г. въ признати висши и срѣдни технически училища и прослужили по-малко отъ двѣгодишна военна или милитаризирана служба и неслужилитѣ, се освобождаватъ отъ държавенъ провѣроченъ изпитъ, ако сѣ завършили образованието си и сѣ заемали или заематъ държавна, общинска или частна служба прѣди утвърждаването и публикуването на изпитната програма, отъ стажъ, ако до влизането въ сила на настоящия законъ сѣ заемали или заематъ държавна, общинска или частна служба“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Който приеми членъ единственъ отъ законопроекта, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство, прието.

Последна точка от дневния ред е: първо четене на законопроекта за наем на здания през време на войната. Моля г. секретаря да го прочете.

Секретарь М. Зелковъ: (Чете)

„Докладъ до XVII обикновено Народно събрание.

„Г. г. народни представители! Съ обявяването на общата мобилизация, по силата на новите обстоятелства, които прѣживява страната, се създадоха и нови отношения между наемодавци и наематели на здания. Общитѣ начала отъ закона за задълженията и договоритѣ не бѣха достатъчни отъ гледище на общественъ интересъ да задоволятъ понесзените нужди въ време на война и разрѣшатъ съществуващитѣ правоотношения между наемодавци и наематели. Събитията, които прѣживява страната, създадоха редъ конфликти, между интереситѣ на наемодавци и наематели. Тия конфликти въ своето развитие, съ течение на времето, продължаватъ да се проявяватъ въ силна форма, докато се изразитъ впоследствие въ една остра жилищна криза. Законътъ за наема върху здания отъ 12 априль 1917 г. не разрѣши поставената му отъ живота проблема. Продължаването на срока на договоритѣ за наемъ слѣдъ общата демобилизация и дадената отсрочка на военнослужащитѣ и други граждански лица въ изплащане на наемитѣ, при известнитѣ условия по тоя законъ, не разрѣшаватъ съществуващитѣ конфликти между интереситѣ на наемодавци и наематели.

„Войната, като спрѣ цѣлия стопански и икономически животъ на страната, създаде условия за повдигане на наемнитѣ цѣни на зданията, особено въ столицата, до баснословни размѣри. Мнозинството отъ гражданството, лишено отъ жилищни помѣщения, за да не бѣде оставено безъ подслонъ, бѣ заставено, по силата на обстоятелствата, да прѣдлага немовѣрно голѣми наемни цѣни. Това фактическия положително, въ което сѣ поставени особено неимотнитѣ широки маси, въ време на война, несъмнено е, че не може да се оправдае отъ гледище на справедливостъ и правовъ редъ въ страната.

„Настоящиятъ законопроектъ си поставя за цѣль да принуди, доколкото това е възможно, съществуващитѣ противоположни интереси на наемодавци и наематели въ време на война. Безспорно е, че жилищниятъ въпросъ въ своята пълнота не може да бѣде окончателно разрѣшенъ при дневнитѣ обстоятелства, защото неговото пълно разрѣшение е въ зависимостъ отъ редъ други икономически и стопански условия, които въ тоя моментъ не могатъ да бъдатъ дадени.

„За постигане на горната цѣль съ законопроекта се прѣдлагатъ слѣднитѣ законоположения:

„1. Продължаване на всички срокове за наемъ на здания въ полза на наемателя до шестъ мѣсеца слѣдъ общата демобилизация.

„2. Като изключение отъ това общо правило наемниятъ срокъ не се продължава въ случаитѣ, прѣдвидени въ чл. 2 отъ законопроекта: 1) по отношение на наемателъ, допуснатъ за ограничено време, ако наемодавецътъ има нужда отъ наетото помѣщение и въпросната нужда въ дѣйствителностъ настѣпи. Това е случаятъ, когато наемодавецътъ, членовеѣ на неговото сѣмейство, неговитѣ наематели или други лица, живущи съ него, временно отсъствуватъ или доброволно се лишаватъ за известно време отъ помѣщението, въ което живѣятъ. 2) Наемателъ, който е могълъ да живѣе въ собствено здание, е прѣдпочелъ да даде послѣдното подъ наемъ. 3) Наемателъ, който прѣнаема изцѣло или по-голяма частъ отъ зданието. 4) Наемателъ, прѣселенъ слѣдъ мобилизацията за по-охолтъ животъ или за по-голямъ печалби, ако наемодавецътъ има належаща нужда отъ наетото жилищно помѣщение, за да живѣе въ него самъ или сѣмейството му.

„3. Законътъ отъ 12 априль 1917 г., като прѣдължи срока на договоритѣ за наемъ на здания прѣди 10 септемврий 1915 г., не допусна увеличението на наемнитѣ цѣни. Общото посѣпване, обаче, на живота налага едно процентно увеличение на наемнитѣ цѣни. Съ настоящия законопроектъ се прѣдлага увеличение на наемнитѣ цѣни за договоритѣ, сключени прѣди мобилизацията, съ 15% до 30% въ зависимостъ отъ размѣритѣ на наемнитѣ цѣни. Ако ли, обаче, въ наетото здание, се упражнява нѣкое търговско или индустриално прѣдприятие или когато зданието се използва за даване мобилирани стая, или се държи пансионъ, къмъ горното увеличение се прибавя още 15%.

„4. Законътъ отъ 1917 г., като запази наемнитѣ цѣни по договори, сключени прѣди мобилизацията, допусна произволното и немовѣрно увеличение на наемитѣ слѣдъ мобилизацията. Законопроектътъ прѣдлага намаление на из-

вънредно голѣмитѣ наемни цѣни на жилищни помѣщения и по договори, сключени слѣдъ мобилизацията. Наемната цѣна се счита за извънредно голѣма, ако прѣвишава съ повече отъ 20% наемната стойностъ прѣди мобилизацията, увеличена съгласно чл. чл. 3 и 9 отъ законопроекта.

„5. Въ чл. 13 отъ законопроекта се прѣдвиджда отсрочка за цѣлия наемъ, за наематели военнослужащи съ годишенъ доходъ до 1.200 л., ако ли, обаче, годишниятъ имъ доходъ е повече отъ 1.200 л. и по-малко отъ 2.400 л., се допуща отсрочка за половината отъ наема. Съ същата отсрочка за половината отъ наема се ползватъ и гражданскитѣ лица, ако годишниятъ имъ доходъ не надминава 1.200 л. Но, като се има прѣдъ видъ, че голѣма частъ отъ наемателитѣ отъ тази категория поради инвалидностъ, безработица и други причини, създадени отъ войната, ще бѣднатъ въ абсолютна невъзможностъ да заплатятъ наема на наемодавцитѣ слѣдъ демобилизацията, то необходимо е държавата да имъ заплати евентуалнитѣ врѣди и загуби, защото всички тия наематели, дребни служащи или работници прѣзъ време на войната, сѣ били въ услуга на държавата. Това начало е прокарано въ чл. 14 отъ законопроекта.

„6. Военнитѣ събития създадоха масово движение на населението било въ вътрѣшността на царството, било отъ новоокупираниѣ земи. Голѣма частъ отъ това население е оставено не по своя вина, безъ подслонъ или е заставено да плаща немовѣрно голѣми наеми. Въ чл. 11 алинея послѣдната отъ законопроекта се прѣдвиджда начинътъ на настаняване на това население и наемане на жилищни здания.

7. Процентнитѣ увеличения, за които е въпросъ въ чл. 3 отъ законопроекта, се прилагатъ за гр. София въ максималенъ размѣръ. За другитѣ градове въ царството специална комисия ще рѣши, дали слѣдва да се увеличи наемната цѣна и въ какъвъ размѣръ. Тази комисия се състои отъ окръжния управителъ, прѣдседателя на окръжния сѣдъ, прѣдседатели на окръжната постоянна комисия, окръжния училищенъ инспекторъ, директора на клона на Българската народна банка, началника на клона на Българската земледѣйска банка и окръжния финансовъ началникъ. На основание прѣдставенитѣ данни отъ заинтересованитѣ страни и ония, които комисията счита за нужно да събере, тази послѣдната ще разрѣши въпроса, дали при даденитѣ мѣстни условия се налага повишение на наемнитѣ цѣни. Поради общественото положение, което заематъ лицата, които влизатъ въ състава на комисията, има основание да се допусне, че тя ще се произнаси съ необходимата добросъвестностъ и обективностъ.

„8. Спокойното ползуване на наемателя отъ наетия имотъ е санкционирано съ началото, прокарано въ чл. 16 отъ законопроекта. Наемодавецъ, който извършва или допусне да се извършватъ дѣйствия върху наетия имотъ, или спрѣмо наемателитѣ, отъ естество да се затрудни покойното ползуване отъ сѣщия имотъ, се наказва съ тъмнителъ затворъ до 6 мѣсеца и глоба до 1.000 л. или само съ едно отъ тия наказания по усмотрѣние на сѣда и въ зависимостъ отъ дадената фактическа обстановка.

„9. Акцията на контрагентитѣ по съществуващия споръ се прѣдвява прѣдъ мировия сѣдия, по реда, посоченъ въ законопроекта. Мировиятъ сѣдия е длъженъ да даде бързъ ходъ на дѣлото и го разрѣши въ опрѣдленъ срокъ. Прѣдставянето на нови доказателства въ второто по дѣлото засѣдание не се допуща. Увеличението на наемната цѣна по договори, сключени слѣдъ 10 септемврий 1915 г., ако тя е равна или по-низка отъ тая, получавана прѣди същата дата, въ случаи, прѣдвиденъ въ чл. 7 отъ законопроекта, става по сѣдебенъ редъ, като за изходна основа служи наемната цѣна прѣди 10 септемврий 1915 г. Намалението на наемната цѣна на жилищното помѣщение може тъй сѣщо да се поиска отъ наемателя по сѣдебенъ редъ (чл. 12 отъ законопроекта); това намаление почва да тече отъ деня на прѣдвяването на иска.

„Тия сѣ по-съществениѣ положенія отъ законопроекта, които се прѣдлагатъ на обсъждане и приемане отъ г. г. народнитѣ представители.

„София, октомврий 1918 г.

„Министъръ-прѣдседателъ и министъръ на правосъдието:

А. Малиновъ

„ЗАКОНОПРОЕКТЪ

за наемъ на здания прѣзъ време на войната.

„Чл. 1. Продължаватъ се въ полза на наемателя, до шестъ мѣсеца слѣдъ общата демобилизация, срокотѣ на всички договори за наемъ на здания, сключени прѣди или слѣдъ влизането въ сила на настоящия законъ.

„Чл. 2. Не се продължава наемният срок на: 1) наемател, допуснат за ограничено време, ако наемодавецът има нужда от наетото помъщение, било да се върне самъ в него, било да настани лица, чието мѣсто наемателът е зазелъ, ако слѣдъ изтичане уговорения срокъ въпросната нужда действително настъпи; 2) наемател, който, като е могълъ да живѣе въ собствено здание, е прѣдпочелъ да даде послѣдното подъ наемъ; 3) наемател, който прѣнаема изцѣло или голѣма частъ отъ зданието; 4) наемател, прѣселенъ слѣдъ мобилизацията за по-охолень животъ или за по-голѣми печалби, ако наемодавецътъ, по причини, които не е прѣдизвикалъ умишлено, има належаща нужда отъ наетото жилищно помъщение, за да живѣе въ него той самъ или сѣмейството му.

„Чл. 3. Уговорениятъ прѣди 10 септемврий 1915 г. наемни цѣни могатъ да бѣдатъ увеличени въ слѣдния максималенъ размѣръ: годишниятъ наемъ до 800 лева съ 15%; отъ 801 л. до 1.200 л. съ 20%; отъ 1.201 до 2.400 л. съ 22%; отъ 2.401 до 3.600 л. съ 23%; отъ 3.601 до 6.000 л. съ 24% и отъ 6.000 л. нагоре съ 30%.

„Когато въ наетото здание се упражнява нѣкое свободно, търговско или индустриално занятие, или когато зданието се използва, като се даватъ подъ наемъ мобилирани стаи, или се държи въ него пансионъ, къмъ горното увеличение се прибавя още 15%. Обаче, и въ тия случаи остава само обикновеното увеличение отъ 15 до 30%, ако наемателътъ докаже, че е прѣстаналъ да работи, или макаръ и да работи, доходътъ му не сѣ съ увеличилъ.

„Чл. 4. Отъ деня на публикуването настоящия законъ въ „Държавенъ вѣстникъ“, прѣдвидениятъ въ прѣдидущия членъ увеличения се прилагатъ за гр. София въ максималенъ размѣръ. За другитѣ градове на царството, специални комисии ще рѣшатъ, дали има мѣсто да се увеличи наемната цѣна и въ какъвъ размѣръ. За тая цѣль въ всѣки окръженъ градъ се съставя по една комисия, която се произнася, съ болшинство на гласоветъ и поотдѣлно за всѣки градъ въ окръга, щомъ заинтересованитѣ наемодавци го поискатъ съ писмена молба, подписана поне отъ петъ души. Тази молба се подава въ надлежното общинско управление, което незабавно ѝ дава гласностъ и най-късно до 10 деня отъ получаването ѝ я изпраща до окръжния управителъ заедно съ постъпилитѣ писмени възражения на наемателитѣ.

„Чл. 5. Комисията въ съставъ: окръжния управител, прѣдседателя на окръжния съдъ, прѣдседателя на окръжната постоянна комисия, училищния окръженъ инспекторъ, директора на клона на Българската народна банка, началника на клона на Българската земеделска банка и окръжния финансовъ началникъ, на основание прѣдставенитѣ ѝ данни отъ заинтересованитѣ страни и даннитѣ, които сама счете за нужно да събере, най-късно до единъ мѣсець допуща или не исканото увеличение и опрѣдѣля размѣра му, като спазва установениятъ въ чл. 3 норми.

„Тѣй опрѣдѣленото увеличение се съобщава незабавно на надлежното общинско управление, което го разгласява чрѣзъ обявления изъ града, и става задължително, като съставна частъ на наемната цѣна, отъ деня на поискването. „Комисията се свиква и прѣдседателствува отъ окръжния управител, а въ негово отсъствие, отъ прѣдседателя на окръжния съдъ, и засѣдава винаги въ пълненъ съставъ. Ако при разглеждане поисканото за даденъ градъ увеличение нѣкой отъ членоветъ на комисията е заинтересованъ, като наемодавецъ, или наемателъ на здания въ сѣщия градъ, съ годишенъ наемъ повече отъ 2.400 л., или пъкъ не може да се яви по уважителни причини, замѣсти го длъжностното лице, което по закона или по пълномощие има право да дѣйствува вмѣсто него.

„Чл. 6. По реда, установенъ за наемитѣ на здания въ градоветъ, комисията се произнася и за увеличение наемната цѣна на намиращитѣ се въ селата и землостата имъ здания, служащи за търговски, еснафски и индустриални заведения, щомъ това се поиска отъ заинтересованитѣ наемодавци, колкото и да сѣ тѣ.

„Чл. 7. Увеличение наемната цѣна въ горнитѣ размѣри се допуща и по договори, сключени слѣдъ 10 септемврий 1915 г., ако тя е равна, или по-ниска отъ тая, получавана прѣди сѣщата дата. Увеличението се иска по сѣдебенъ редъ, и за изходна основа служи наемната цѣна прѣди 10 септемврий 1915 г.

„Чл. 8. Ако наемателътъ, безъ да измѣни начина на употреблението, за което е прѣдизначенъ наемиятъ имотъ, прибере, като гости, за повече отъ една седмица, едно или повече лица, които обикновено не живѣятъ при него, нито сѣ врѣменно отсъстващи членове на сѣмейството му, наемодавецътъ може да поиска едно допълнително увеличение на наемната цѣна отъ 4 до 10 л. седмично за

всѣко прибрано лице. Въ случай на оспорване, увеличението ще се опрѣдѣли по сѣдебенъ редъ.

„Чл. 9. Необходимитѣ поправки, извършвани отъ наемодавца прѣзъ траенето на договора за наемъ, по повишениятъ вслѣдствие на войната цѣни, могатъ да послужатъ за основание да се иска допълнително увеличение на уговорената наемна цѣна. Това увеличение се иска по сѣдебенъ редъ, и годишниятъ му размѣръ е 10% отъ изразходваната въ повече сума.

„Чл. 10. Може да се откаже отъ договора за наемъ прѣди изтичането на наемния срокъ и безъ да дължи обезщетение наемателътъ, който е мобилизиранъ, който е уволненъ вслѣдствие на поврѣди и болести, придобити въ редоветъ на войската, и който, безъ да е мобилизиранъ, установи, че по причини, прѣдизвикани отъ войната, се намира въ невъзможностъ да използва зданието за цѣлѣта, за която е било наето.

„Прѣдварителното съобщение за отказъ е необходимо и трѣбва да бѣде направено, съ прѣпоръчано писмо или чрѣзъ нотариуса, единъ мѣсець прѣди да се освободи зданието.

„Ако наемодавецътъ установи, че по искането на наемателя и за негово лично удобство е направилъ изключителни приспособления, чиято стойностъ е трѣбвало да се погаси прѣзъ врѣмето, за което е сключенъ договорътъ за наемъ, той може да иска обезщетение, размѣрътъ на което ще се опрѣдѣли по сѣдебенъ редъ съ огледъ на имотното състояние на странитѣ и на увеличената, вслѣдствие на въпроснитѣ приспособления, стойностъ на имота.

„Чл. 11. Наемитѣ на здания, реквизирани у наемателя, се опрѣдѣлятъ отъ реквизиционнитѣ комисии съобразно съ установениятъ въ настоящия законъ начала и се заплащатъ на наемодавца, слѣдъ като се удържи и прѣдаде на наемателя дадената отъ него въ прѣдплата сума.

„Въ случай на освобождаване реквизираното здание, отстранениятъ наемател, ако пожелае, може да продължи прѣжжания наемъ.

„Не се допуца реквизирането на служащи за жилища здания, ако това би имало за послѣдствие наемателътъ да остане безъ подслонъ или да бѣде извънредно обезпокоенъ и стѣсненъ той и сѣмейството му.

„Когато по причина на войната се създадатъ нови учрѣждения, или се прѣдизвика масово прѣселване на население, необходимитѣ за настаняването имъ здания могатъ да бѣдатъ наети чрѣзъ надлежнитѣ реквизиционни комисии, по искане на окръжния управителъ.

„Чл. 12. Ако наемната цена на жилищното помъщение е извънредно голѣма, наемателътъ може да поиска намаляването ѝ по сѣдебенъ редъ.

„Счита се извънредно голѣма наемната цѣна, която прѣвишава съ повече отъ 20% наемната стойностъ прѣди мобилизацията и то надлежно увеличена, съгласно чл. чл. 3 и 9 отъ настоящия законъ.

„Онова, което прави извънредно голѣма наемната цѣна, се намалява отъ деня, въ който е прѣдѣявенъ искътъ.

„Чл. 13. До три мѣсеца слѣдъ общата демобилизация, наемателитѣ военнослужащи, които иматъ годишенъ доходъ до 1.200 л., се ползватъ съ отсрочка за цѣлия наемъ; ако годишниятъ имъ доходъ е повече отъ 1.200 л. и по-малко отъ 2.400 л., тѣ се ползватъ съ отсрочка за половина отъ наема. Съ сѣщата отсрочка, но, само за половината отъ наема се ползватъ и наемателитѣ, които не сѣ военнослужащи, ако годишниятъ доходъ имъ не надминава 1.200 л.

„Тия отсрочки се допущатъ само за наемната цѣна на жилищни помъщения и то, ако тя не прѣвишава половината отъ дохода на наемателя, въ какъвто случай послѣдниятъ се оставя да живѣе въ частъ отъ наетото здание, като се спазватъ изискванитѣ отъ хигиената и морала условия.

„При прѣсмѣтане на дохода се взематъ прѣдъ видъ дѣйствително получаванитѣ отъ наемателя суми, намалени, освѣнъ съ заплащането за данъци и пенсионни удържки, още и съ по 150 л. годишно за всѣко издържано дѣте по-малко отъ 13 години, а увеличени съ чистия доходъ на живущитѣ въ наетото помъщение членове на сѣмейството му. Обаче, не се взематъ подъ внимание: отпуснатата на бѣднитѣ войнишки сѣмейства държавна помощ и случайнитѣ и незначителни доходи, които нѣкой отъ членоветъ на сѣмейството получаватъ отъ личенъ трудъ.

„Ако наемателитѣ военнослужащи не плащатъ наема си въ горѣказанитѣ размѣри, тѣ се лишаватъ отъ облагитѣ на чл. 1 отъ настоящия законъ, освѣнъ ако установятъ, че закѣснението въ плащането се дължи на изключителнитѣ условия, при които изпълняватъ военната си служба.

„Чл. 14. Особенъ законъ ще уреди, въ кои случаи, по кой начинъ и въ какъвъ размѣръ държавната ще обезпечи наемодавците за неизпълненитѣ наемн отъ ползуващитѣ се съ отсрочка наематели.

„Чл. 15. По договоритѣ за наемане жилищни помѣщения правата на починалия или безвѣстно изчезналъ наемателъ, досежно ползуването отъ зданието, продължителното на наемния срокъ и отказването отъ договора за наемъ, могатъ да бждатъ упражнени както отъ живущитѣ при него членове на сѣмейството му, така и отъ лицата, които при сключване на договора, странитѣ сж имали прѣдъ видъ, че ще живѣятъ въ зданието.

„Когато наетото здание не е жилищно помѣщение, сжщитѣ права могатъ да бждатъ упражнени само отъ законнитѣ наследници на наемателя. Правото на наемателя за отсрочване заплащането на наемната цѣна може да бжде упражнено само отъ неговитѣ: съпругъ, дѣца и родители, живущи въ наетото здание.

„Естеството на зданията, служащи едновременно за жилище и за упражняване нѣкакво занятие, се опрѣдѣля споредъ тѣхното главно прѣдизначение и споредъ сравнителната важностъ на фактически установеното из- ползуване.

„Чл. 16. Наемодвеецъ, който съ цѣлъ да затрудни или да осуети спокойното ползуване отъ наетия имотъ, извърши, подбуди друго да извърши или допусне да се извърши отъ домашнитѣ му нѣкакво дѣйстви върху наетото здание или спрѣмо наемателя и лицата, които живѣятъ или работятъ при него, се наказва съ тъмниченъ затворъ до 6 мѣсеца и глоба до 1.000 л., или съ едно само отъ тия наказания.

„На сжщото наказание се осжжда и всѣко друго лице, което съ сжщата цѣлъ извърши или подбуди да се извършатъ въпроснитѣ дѣствия.

„Прѣслѣдването по тоя членъ се възбужда само по тѣжба на потърпевшия, а когато той отсъствува, като военнослужащъ, и по съобщение на военнитѣ и полицейски органи. Въ послѣдния случай, безъ да има нужда отъ утължоване, обвинението се поддържа отъ нѣкой дѣеспособенъ членъ на сѣмейството на потърпевшия, или, ако такъвъ нѣма, отъ назначенъ служебно повѣренникъ.

„Чл. 17. До 6 мѣсеца слѣдъ общата демобилизация всичкитѣ спорове и прѣслѣдвания, възникнали по поводъ договоритѣ за наемъ на здания, сж подсждени на надлежния мирови сждия. Този послѣдниятъ насрочва образуваниѣ по тѣхъ дѣла въ двѣседмиченъ срокъ отъ постжпването и ги рѣшава въ най-кратко врѣме, съ рѣшение и присжди, подлежащи на обтѣжаване прѣдъ окръжния сждъ, който въ сжщитѣ срокове се произнася по постжпилитѣ у него апелативни жалби.

„Нови доказателства не могатъ да се прѣдставляватъ слѣдъ първото по дѣлото засѣдание.

„Не се спира изпълнението на издаденитѣ отъ окръжния сждъ рѣшения съ подаване касационни жалби и прѣдставяне на обезпечение.

„Чл. 18. По тия дѣла не се допуска привлчането и встѣпването на трети лица и призоваване на свидѣтели, които сж военнослужащи или живѣятъ извънъ сѣдалището на сжда, щомъ съ това би се забавило бързото рѣшение на спора.

„Странитѣ и третитѣ лица военнослужащи могатъ да дѣйствуватъ чрѣзъ повѣреници-адвокати и лица, посочени въ чл. 3 отъ закона за адвокатитѣ, къмъ които издаватъ необгербвани писмени пълномощия, завѣрени отъ прѣкото имъ началство-офицеръ.

„Чл. 19. Ако намѣри за умѣстно, мировиятъ сждия при постановяването на рѣшение, съ което допуска исканото изправане на наетото здание може да даде извѣстенъ срокъ за принудително изпълнение, както по отношение на изправането, тъй и по отношение изплащането на дължимия наемъ, който може дори да се разсрочи споредъ количеството на дължимата сума и срѣдствата на отвѣтника.

„Чл. 20. Изпълнението на издаденитѣ до 12 априлъ 1917 г. и неизпълнени рѣшения или заповѣди за изправане на наети здания се отлага до 6 мѣсеца слѣдъ общата демобилизация, само относно изправането, ако е било постановено поради изтичане срока на договора за наемъ.

„Чл. 21. Въ зоната на военнитѣ дѣйстви и въ завзетитѣ неприетелски територии, въ които още не сж уредени прѣдвиденитѣ въ настоящия законъ служби, намирането необходимитѣ за учрѣжденията, държавнитѣ служители и бжжанцитѣ помѣщения и опрѣдѣляне наемната имъ цѣна се възлага на надлежнитѣ комендантски управления.

„Чл. 22. Настоящиятъ законъ отиѣнява закона за наема на здания прѣзъ врѣме на войната отъ 12 априлъ 1917 г.

и съдържащитѣ се въ всички други закони разпореждания, които му противорѣчатъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Юрданъ Юрдановъ.

Ю. Юрдановъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Ще трѣбва да хвърлимъ единъ краткъ погледъ върху законопроекта за наемъ на здания прѣзъ врѣме на войната, който ни е прѣдставенъ отъ г. Малиновъ, бивши министръ на правосѣдието, и поддържанъ отъ днешния министръ на правосѣдието, за да видимъ въ какво се състои той и дали дѣйствително има тази належаща нужда, за да бжде отмененъ стариятъ законъ и да се създаде новъ.

Г-да! Войната, както въ другитѣ страни, така и у насъ, разкри много недѣли на днешната обществена наредба. Кожото и защитницитѣ на днешното общество да твърдятъ, че то почива на нѣкакъвъ си правенъ редъ, че има справедливостъ, всички тѣзи закони, които се създадохъ, както въ другитѣ страни, така и у насъ — законитѣ за наемитѣ, за поддържане войншкитѣ сѣмейства и пр. — доказватъ, че дѣйствително въ днешното общество има недѣли — не, по че то е построено на една крайна несправедливостъ. Въ такива врѣмена, каквито сж войнитѣ, тѣзи несправедливости изпъкватъ или, по-харно, войнитѣ послужиха, за да изострятъ, за да покажатъ недѣлитѣ на самата днешна обществена наредба. Въпросътъ за жилищната на работническата класа и на бѣдното население, съ развитието на индустрията, съ създаването на голѣмитѣ градове, се е поставилъ за разрѣшение въ всичкитѣ държави. Безспорно е, че наврѣдъ за тѣзи, които сж останали безъ подслонъ, които сж принудени всѣкимѣсечно или всѣка година да смѣняватъ своитѣ жилища, които сж принудени да живѣятъ съ члѣтитѣ си фамилии, женитѣ и дѣцата си въ единъ крайно нехигиенични или неудобни помѣщения, за тѣхъ се явива една належаща нужда разрѣшаването на жилищния въпросъ. Останалитѣ, тѣзи, които държатъ въ своитѣ ржци жилищата и капиталитѣ, безспорно гледатъ да запазятъ своитѣ интереси и да използватъ по този начинъ мизерията на тѣзи, които създаватъ богатствата. Както виждате, г. г. народни прѣдставители, тукъ не може да има едно право, а има двѣ права: правото на този, който нѣма жилище, да има подслонъ, което право днесъ е угнетено, което право не се признава отъ господствующитѣ класи, и правото на тѣзи, които държатъ капиталитѣ, които държатъ голѣмитѣ жилища и помѣщения, които се борятъ да не позволяватъ да се посѣга на тѣхнитѣ интереси. Това послѣдното право е правото на буржоазията и на властующата класа, право, което подтисква и използва държавната властъ и държавната организация, за да се зацѣпва. Отъ това виждаме, че разрѣшаване на жилищния въпросъ въ днешнитѣ рамки на обществото не може да има; додѣто сжществува частната собственостъ, додѣто смѣстуватъ интереситѣ на капиталиститѣ и тѣхнитѣ ренти, дотогава жилищниятъ въпросъ не може да бжде разрѣшенъ. Палиативи могатъ да се взематъ, но тѣ не могатъ да удовлетворятъ широкитѣ народни маси, всички тѣзи, които се нуждаятъ отъ жилища. Едно таква разрѣшение може да стане само тогава, когато се унищожи частната собственостъ и когато се създаде обществено използване на всичкитѣ блага на земята кълбо. Но, както казахъ въ началото, войната дойде да изостри тѣзи несправедливости и тѣзи ловавини, които е създадо днешното общество. Безспорно, управляющитѣ класи, правителствата, не можеха да не отговорятъ на тази нужда, защото тѣ се нуждаеха много отъ бѣдната работническа класа и широкитѣ народни маси, които бѣха изпратени по фронтоветѣ и които бѣха оставили своитѣ сѣмейства тукъ да страдатъ въ нищета и мизерия. И правителствата сами, по своя инициатива, насяха законопроекти за облекчаване на това положение. Вие знаете, че и у насъ се създаде законъ за наемитѣ прѣзъ врѣме на войната, въ който се запрѣщаваше и не се позволяваше на наемодателитѣ да увеличаватъ наемитѣ, нито пъкъ да посѣгатъ по сждебенъ или по другъ редъ да изпжждатъ тѣзи, които живѣятъ въ помѣщенията имъ. Още тогава си спомняте, че много отъ г. г. народнитѣ прѣдставители, които сж заинтересувани непосредствено съ този законъ, не бѣха доволни, не искаха да се създаде единъ подобенъ законъ, но прѣдъ належащата нужда, прѣдъ това, което бѣше на фронта, прѣдъ това, което правителството смѣташе да направи, за да успокои фронта, законътъ мина. Създаде се едно брожение и това брожение най-много се отрази тукъ, въ София. Асж жилищниятъ въпросъ е най-остъръ въ София, слѣдъ което идатъ всички останали по-голѣми гра-

дове у насъ. Но въ София домопритежатели сж заинтересувани извънредно много. Нѣма да ви описвамъ, г. г. народни прѣдставители, това, което стана въ София, защото въ София домопритежатели тѣй се навърнаха върху наемателитѣ и тѣй настоячиво искатъ да бѣдатъ тѣ свободни въ отдаванетоъ подъ наемъ своитѣ къщи и здания. Даже сега, слѣдъ станалата демобилизация, когато бѣха запрѣтени събранията за публична дѣйностъ, когато не се даваше да се издава нищо политическо, докато не мине прѣзъ цензурата, за да не се шокирало обществото, на домопритежатели въ София се разрѣши да си правятъ събрания, въпрѣки че съ това се шокиратъ интереситѣ на една голѣма маса въ София. На домопритежатели се разрѣши да правятъ и своитѣ позиви и нѣщо повече даже — да се раздаватъ отъ разсѣянитѣ на Народното събрание заедно съ другитѣ законопроекти. Вие виждате заинтересоваността на много отъ г. г. народнитѣ прѣдставители по закона за наемитѣ. Вие виждате, че тукъ въпросътъ не е да се удовлетвори една обществена нужда, да се защитятъ интереситѣ на една широка маса, която днесъ изнемогва отъ скѣпия животъ, отъ нехигиеничнитѣ жилища, но чисто и просто да се защитятъ интереситѣ на 100, 200 или 500 домопритежатели, които желаятъ да бѣдатъ свободни, да разполагатъ съ своитѣ здания така, както тѣ намѣрятъ за добръ.

Х. Гендовичъ: Самата конституция имъ дава правото да разполагатъ съ своитѣ имоти.

Ю. Юрдановъ: Г. г. народни прѣдставители! Въпросътъ, който се повдига съ законопроекта за наемитѣ, е безспорно единъ въпросъ, който има широка смисълъ. Правото на всѣки единъ членъ отъ това общество е да има, къдъ да се подслони; това желание на всѣки единъ да има къдъ да се подслони е безспорно. Правото да се подслони и правото да се нахрани човѣкъ е висшъ законъ на човѣчеството.

Но, ако това произлиза отъ инстинкта на самосъхранение и ако е най-голѣмо право, ние виждаме, че днесъ има много хора, които не могатъ да се нахранятъ, има много хора, които не могатъ да намѣрятъ подслонъ за себе си и за своитѣ дѣца. Това е достатъчно да ни покаже, че дѣйствително има една сила, която не позволява на една частъ отъ обществото да се нахрани и да се подслони и тази е силата именно на частната собственостъ, тази е силата на експлоатацията. Тази сила е днесъ господствующа и отъ тази сила, както казахъ и въ началото, не може да произлиза правото. То е едно насилие, може-би едно насилие узаконено, но това насилие постепенно ще трѣбва да спада, да се унищожи, защото това е насилието на малцинството. И ако въ даденъ моментъ какъвто бѣше войната, можете да изпратите маса хора да се биятъ, да имъ отнемете живота, защото никъдъ въ конституцията нѣма казано, че, напр., г. Гендовичъ може да прати 1.000 или 5.000 или 20.000 души, за да пазятъ неговитѣ къщи тукъ, защото всички тѣзи, които бѣха пратени, тѣ бѣха пратени, за да изпълнятъ единъ отечественъ дългъ, а този отечественъ дългъ ние го знаемъ, въ какво се заключава: той се заключава въ тѣзи, които нѣмаха нищо, които бѣха слаби, които се експлоатираха всѣкидневно, които нѣматъ какво да защитаватъ, освѣнъ своя трудъ, своя животъ и здравето и живота на своето сѣмейство. Тѣ бѣха пратени да мратъ по фронта, а тѣзи, които иматъ какво да пазятъ, бѣха тукъ, тѣ използваха всички членове на конституцията, тѣ именно направиха своята собственостъ света, но собствеността на народа, собствеността на дребния, собствеността на работника, доколкото я има като трудъ, всичко това бѣше вземено. И този е аслъ принципътъ, за който г. г. наемодатели казватъ, че се нарушавалъ, защото принципътъ за частната собственостъ билъ светъ и неприкосновенъ. Всѣкидневно тази собственостъ се руши, всѣкидневно собствеността на дребния земледѣлецъ, който прѣди войната е ималъ два вола, той днесъ ги нѣма, неговата собственостъ е унищожена, той сега не може да си ги набави. Въ името на светостта на тази собственостъ ли вие сте му взели всичко? Не, това е собствеността на капиталиститѣ и аслъ въ този законопроектъ, както и въ позива на г. г. наемодатели, се прокарва, че трѣбва да се защитятъ интереситѣ на тѣзи, които дѣйствително иматъ, които сж натрупили богатства по различни начини, защото чрѣзъ законния начинъ на честния трудъ не може една личностъ да натрупа такива колосални богатства. Тази личностъ използва труда на другитѣ, използва ума на другитѣ, използва общественитѣ сръдства и общественитѣ организации, за да може дѣйствително тя да натрупа тѣзи грамадни богатства. Каква е тази справедливостъ, г. г. народни прѣд-

ставители, напр., тукъ, въ София, едно сѣмейство отъ 6—7 члена, възрастни и малки, да живѣятъ въ нѣкаква си една стая, мръсна, нечиста? Какъвъ моралъ това сѣмейство може да спази, какво здраве може да се даде на тѣзи дѣца? А въ една хубава улица въ центъра на града, въ една къща отъ 12 или 15 стаи живѣятъ двама души съ своето дѣте — трима и една или двѣ слугини — петъ души. Къдъ е справедливостта и кой дава жертви за всичко това: дали този, който се разполага въ толкозъ много стаи, дѣто има стая за спане, стая за да играятъ дѣцата му, стая за гости, стая за пушене, стая за пиене на чай....

Х. Гендовичъ: Слушай, да не говоришъ глупости! Азъ съмъ пратилъ двама синове да защитаватъ отечеството и паднаха тамъ роби, бе серсемъ. Да не споменаваши името на Гендовичъ. Моитѣ синове защитаватъ на фронта такива като тебе, голакъ такъвъ!

Ю. Юрдановъ: Г. г. народни прѣдставители! Въпросътъ за наемитѣ, както виждате, и правителството го е смѣтало, че е единъ въпросъ, който трѣбва да се разрѣши. Бързали сж да замѣнятъ стария законъ съ новъ. И всѣки би очаквалъ, че при това правителство, което се смѣта за лѣво, въ което участвуватъ партии, които дѣйствително, ако не сж се борѣли, сж писали, че жилищниятъ въпросъ трѣбва да се разрѣши по-радикално, всѣки би очаквалъ, че този законопроектъ ще бѣде по-добъръ отъ стария, ще даде едно дѣйствително облъкчение за тази грамадна маса въ голѣмитѣ градове, която страда отъ наемитѣ, една маса, която е застрашена всѣкидневно, защото наемодателътъ всѣкидневно я безпокой, заплашва, изпраща прѣпорѣчени писма и протести, че отъ слѣдующия мѣсець, ако наемътъ е билъ 50 лева, ще иска 400 лева. Очаквахме, че правителството дѣйствително ще пипне по-радикално, не да защити интереситѣ на тѣзи 1.000 души наемодатели, които сж подали този позивъ, но да защити интереситѣ на тази София, която съставлява болшинството на населението, тази чиновническа, работническа София, на тази бѣдна София, която дѣйствително страда и особено въ този моментъ, когато всичко и всичко е станало скѣпно, въ този моментъ, когато дѣцата нѣматъ обувки, хлѣбътъ имъ е малко, въ този моментъ на скѣпъ и непоносимъ животъ. И както първата мѣрка на правителството бѣше да създаде нови фискални закони, за да узакони скѣпотията, а не да реагира противъ нея, ние виждаме, че сжщата мѣрка се взема и за наемитѣ: не да тури едно прѣпятствие, за да се не покачватъ наемитѣ, не да може да удовлетвори нуждитѣ на работническата маса, които плащатъ наемъ, а просто и чисто да узакони увеличаването на наемитѣ, като само то прокарва принципа, че може да се увеличаватъ наемитѣ. Но то безспорно туря и една граница, една пропорция, че наемътъ отъ толкозъ до толкозъ може да се увеличава съ 15—20—30% и пр. Но това какво ще рѣче? Това, че и съ строгъ законопроектъ правителството покачва наемитѣ, само поощрява живота да става скѣпъ. Ако едно сѣмейство чиновническо или работническо, което е имало единъ доходъ отъ 200 или 300 лева мѣсечно, което плаща 50 или 60 лева наемъ досега, отъ утрѣ съ приемането на настоящия законъ се увеличава неговиятъ наемъ, отъ дѣ ще вземе сръдства за това? Това не е ли отъ залъка на неговитѣ дѣца, това не е ли отъ залъка на неговото сѣмейство? То ще яде по-малко, за да плаща единъ наемъ по-голѣмъ. То нѣма други доходи, то нѣма, отъ дѣ да вземе повече. Неговиятъ доходъ е опрѣдѣленъ. Ето този е принципътъ, който е прокаранъ въ настоящия законопроектъ и който е прокаранъ въ всички минали законопроекти, които цѣлятъ ужъ да подобрятъ живота на тази широка маса.

Нѣма да се спирамъ, г. г. народни прѣдставители, подробно върху всички тѣзи членове, които сж на брой 22, нѣма така сжщо да се бутамъ въ техническата страна на самия законопроектъ, защото вие тамъ ще видите, че той дѣйствително има отдѣлни членове така сглобени, така направени, щото отварятъ вратитѣ не на наемателя, за да защити своитѣ интереси, а отварятъ вратитѣ на наемодавеца въ сѣдилищата и комисии, гдѣто винаги ще бѣдатъ рѣшени въпроситѣ въ връда на наемателя. Вие ще видите, че слѣдъ това, което постановява чл. 1, че „се продължаватъ въ полза на наемателя до 6 мѣсеци слѣдъ общата демобилизация сроковетѣ на всички договори за наемъ на здания, сключени прѣди или слѣдъ влизането въ сила на настоящия законъ“ — тутакси слѣдъ това въ чл. 2 се казва: „Не се продължава наемниятъ срокъ на наемателя, ако наемодавецътъ има нужда отъ наетото помещение, било да се върне самъ въ него, било да настани лица, чието мѣсто наемателътъ е завзелъ — такъвъ наем-

мател, слѣд като се върне въ къщата си, ние му даваме възможност утрѣ, другиденъ отново да я даде подѣ наемъ. Освобождаватъ се и редица други и по такъв начинъ се стѣсняватъ съвършено постановлението на чл. 1, по отношение на наемитѣ, сроковетѣ на които се продължаватъ. И вие ще видите — не желая да говоря противъ съднитѣ и съдилищата — че съднитѣ и съдилищата сѣ, които сѣ призовани да прилагатъ закона, тѣ безспорно на много мѣста ще го прилагатъ така, както го разбиратъ тѣ сами. Така, както и при стария законъ сѣ намѣриха съдии да удовлетворяватъ интереситѣ на наемодавцитѣ, да правятъ всевъзможни въртели, да изхвърлятъ бѣднитѣ и немощнитѣ на улицата, така сѣщо и при настоящия законопроектъ, който имъ дава това право, ще могатъ да намѣрятъ винаги подъ каква категория да подведатъ наемодавеца, за да го удовлетворятъ. Азъ питамъ, г. г. народни прѣдставители, защо непрѣменно трѣбва да се увеличатъ наемитѣ. Кой е мотивътъ, щото непрѣменно сключенитѣ прѣди или слѣдъ войната договори да се увеличатъ — тѣзи, които сѣ годишно до 800 л. съ 15%, до 1200 — 20%, до 2400 — 22% и пр. и, най-сѣтитѣ, отъ 6,000 нагорѣ съ 30%? Защо? Мотивътъ кой е, кой е мѣрката, щото непрѣменно този процентъ да бѣде? Безспорно, ние това не го виждаме въ мотивитѣ на законопроекта, нито пъкъ г. министърътъ ни каза, защо е поставилъ така. Да се турнѣло единъ малкъ процентъ, за да можело да мине. Но тамъ не е цѣльта. Цѣльта е другадѣ: че съ настоящия законопроектъ, съ всички тѣзи комисии, съставени отъ окръжния управителъ, отъ прѣдседателя на окръжния съдъ и пр. бюрократически комисии, съ всички тия постановления, че въ съда може да се отнесе всѣки единъ наемодавецъ, че той може да иска увеличение на наемитѣ, изхвърляне на наемателя и пр., съ всички тѣзи постановления се гони цѣльта наемодателитѣ да бѣдатъ съ развързани рѣцѣ, да могатъ да намѣрятъ такъв способъ и начинъ, щото да могатъ да изхвърлятъ наемателя, безъ той да може да се ползува отъ закона. Та, най-сѣтитѣ, вие виждате и друго, г. г. народни прѣдставители. Вие виждате, че и въ самия законопроектъ, напр. относително плащанията има отсрочки. Но пита се: има ли това е разрѣшение, нима така трѣбва да постѣпи държавата, нима така трѣбва да постѣпи едно правителство, едно Народно събрание, което ужъ се грижело за всички, най-много за бѣднитѣ, за немощнитѣ? Нима това е разрѣшение, като казващъ на единъ бѣденъ, който нѣма повече отъ 1200 лева годишенъ доходъ: отсрочка ти се да плащашъ наема слѣдъ свършването на войната или слѣдъ общата демобилизация на 3 или 6 мѣсеци? Та какво му помагате съ това? Вие не му помагате съ това абсолютно нищо. Напротивъ, вие може-би му врѣдите, защото той днесъ, потиснатъ отъ нуждитѣ, отъ скѣпния животъ, си казва: щомъ има отсрочка на наема, ще поддържамъ жена си и дѣцата си съ този малкъ доходъ, който имамъ, а ще видя послѣ, какъ ще изплатя наема. Но този човѣкъ вие го туряте въ една още по-грозна икономическа зависимостъ отъ капиталиста, вие го туряте въ една зависимостъ отъ наемателя. Едни плащатъ половина, а други цѣлъ наемъ — въ всичко това нѣма смисълъ. Ако дѣйствиелно се желае да се помогне и настоящето правителство мисли да разрѣши, макаръ и съ палиативи, въ днешно врѣме въпроса за жилищата на тази широка маса въ голѣмитѣ градове, която живѣе въ чужди жилища, която всѣки день трепери да не бѣде изпждена и която има право да иска да бѣдатъ защитени нейнитѣ интереси по законодателенъ редъ, да бѣдатъ защитени отъ държавата, трѣбва да се прибѣгне къмъ една рѣшителна мѣрка. Ако може да се реквизируютъ здания за обществени нужди — не говоря за реквизиранитѣ здания тукъ, въ София — а говоря за изъ цѣла България, защото тукъ, въ София, по приятелство става всичко, защото тукъ сѣ най-голѣмитѣ тузове, най-голѣмитѣ гешефтери, най-голѣмитѣ вагабонти, но вие обиколете провинцията, ако тамъ можеше да се реквизируютъ голѣми здания за складове, за живѣне на плѣнници и войскови части и да се плаща единъ нищоженъ наемъ, като се казва, че трѣбва да се направи тая жертва, защото това го изисква държавата, защо и днесъ да не могатъ да се реквизируютъ, да не може държавата да вземе всичкитѣ здания, които се даватъ подъ наемъ, и нѣщо повече даже, защо държавата да не може да тури рѣзка на всички здания и да стане едно разпрѣдѣление, едно, ако мога така да го нарека, прѣселване отъ краищата на града къмъ центъра? Защо едно работническо сѣмейство, което има три — четири малолѣтни синове, които сѣ членове на това общество, които утрѣ ще вземете войници, да защитаватъ вашата собственостъ, защо тѣ да не могатъ да живѣятъ въ тѣзи хубави палати, къдѣто въ 12—15 стаи живѣятъ само нѣколко души? Защо непрѣменно днесъ, когато се има нужда отъ жилища,

защо тѣзи богати сѣмейства тукъ въ тѣзи палати да иматъ отдѣлни стаи за всички дѣйствия прѣзъ деня, да иматъ стаи както казватъ, за пиене чай, за пушене, за игра на дѣцата и пр. и пр., а тамъ едно сѣмейство отъ нѣколко членове да живѣе въ една стая при крайна мизерия? Нима това ще бѣде несправедливо? Та вие искате днесъ жертви отъ всички. Вие казвате, че днесъ, по вашата конституция, всички сме равни, че нашитѣ задължения къмъ държавата сѣ еднакви, че правата къмъ тази държавна сѣ еднакви. Но какво ние вършите днесъ? Днесъ държавата не защитава ли този, който има голѣмия пазаръ, този, който има възможностъ разкошно да живѣе, а не защитава този, който нѣма подслонъ, къдѣто да тури своето сѣмейство?

Г. г. народни прѣдставители! Отъ името на нашата група ние настояваме или мислимъ, че пжтътъ за най-правилното разрѣшение на жилищния въпросъ е именно този, който ви посочихъ. Държавата, така, както въ моментъ на война, туря рѣзка върху живота и здравето на всички, да тури рѣзка и върху всичкитѣ жилища въ голѣмитѣ градове и тогава да стане това разпрѣдѣление, за което ви говорихъ, щото всѣко едно сѣмейство да има право да се подслони, понеже това е единъ палиативъ; даже да нормира цѣнитѣ на тѣзи наеми, които да отговарятъ напълно на платимата способностъ на сѣмейството. Ако могатъ да се нормиратъ, г. г. народни прѣдставители, цѣнитѣ на всичкитѣ съестни продукти, ако може да се застави всѣки единъ да яде съ купони, защо да не може да се застави и всѣки единъ съ купони да има стаи? Защо да нѣма всѣко сѣмейство таква? Ако на едно сѣмейство отъ 5 члена се дава по едно купонче за хлѣбъ по 300—400 грама дневно, ако, слѣдователно, това сѣмейство може да вземе 1½ или 2 кгр. хлѣбъ; ако едно сѣмейство отъ двама души взема 800 гр. хлѣбъ, защо да нѣма така сѣщо разпрѣдѣление и на жилищната, когато, безспорно е, че слѣдъ храната или наравно съ храната е важно и жилището, че колкото е нужна храната въ даденъ моментъ, толкова е нужно и жилището — жилище сносно, хигиенично, съ което да се даде възможностъ на това сѣмейство да живѣе добръ? Само прокаранъ този принципъ, ще може дѣйствително да удовлетвори интереситѣ на работническата класа, интереситѣ на чиновническитѣ сѣмейства и интереситѣ на бѣднитѣ, които нѣматъ къде да се подслонятъ. Само по този начинъ ще може дѣйствително да се покаже, че държавата защитава масата, защитава болшинството, а не защитава меншинството, не защитава интереса само на богатитѣ и на капиталиститѣ.

Съ тѣзи нѣколко думи, г. г. народни прѣдставители, азъ знамъ, че нѣма кого да убѣдя отъ васъ, но въпросътъ не е тамъ. Въпросътъ е другадѣ, защото около този въпросъ се прави шумъ, около този въпросъ се правятъ и различни други сплетни. Както сами виждате, сколо този въпросъ сѣ заинтересовани — да не казвамъ кои, но, може би и самото бюро на Народното събрание, ...

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Моля, г. Юрдановъ

Ю. Юрдановъ: ... защото виждамъ, че съ законопроекта ми се носи и единъ позивъ отъ 1000 души домопритежатели — отъ разселинитѣ се дава. Питамъ откъдѣ иде той? Значи, вие виждате, че този въпросъ прѣдставлява, дѣйствително интересъ за нѣколко души. И азъ смѣтамъ, че за тѣзи нѣколко души не би слѣдвало да се узаконява единъ подобенъ законъ: за тѣзи нѣколко души не бива да се прѣнебрѣгватъ интереситѣ на една голѣма маса, а ще трѣбва да се защитятъ интереситѣ на тази маса, защото, ако се защитятъ интереситѣ на 1000 или 2000 души, ще се уврѣдятъ интереситѣ на 10—15 и 20 хиляди души и безспорно е, че тѣзи 10 или 20 хиляди души...

В. Коларовъ: Какъ 20 хиляди души? За София само 20 хиляди души.

Ю. Юрдановъ: Казвамъ само за София... ще иматъ по-голѣмо право да искатъ дѣйствително да си наложатъ сами условията, и тогава да не викате, че туй е анархия, защото съ подобни закони, съ защитаване интереситѣ само на нѣколко души, вие създавате анархия, и недѣйте се боя отъ тая анархия, ако незащитенитѣ желаятъ да турятъ единъ свой редъ, да осъществятъ правото си да живѣятъ, да се обличатъ и да се подслонятъ като хора. (Ржкоплѣскане отъ групата на тѣснитѣ социалисти)

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има ли нѣкой другъ да желае да говори по този въпросъ? (Никой не се обажда)

Има думата г. министърът на правосъдието.

Министър д-ръ П. Джидровъ: Г. г. народни прѣдставители! Както сте забѣлѣжили, този законопроектъ се прѣдлага отъ прѣдшественника ми, г. Малиновъ. Въ това заседание можеше да се спестятъ дебатитѣ, защото досега два пѣти се е говорило по принципъ: когато правихме най-напрѣдъ закона и когато го измѣнявахме, и би слѣдвало всичкитѣ народни прѣдставители да приематъ този законопроектъ по принципъ, съ желанието да отиде въ комисията за прѣглеждане. И азъ самъ, г. г. народни прѣдставители, колкото и да бихъ желалъ най-скоро да се разрѣши този въпросъ, ще искаме да отиде въ комисията, по съображения, че този законопроектъ е прѣдставенъ отъ моя прѣдшественникъ, и като го приемемъ по принципъ, ще искаме да се внесатъ извѣстни измѣнения въ него.

Не искаме да отговарямъ, прочее, и на рѣчта на г. Юрданова, който неспособливо кръстосва въпроса, който се разрѣшава чрѣзъ законопроекта, и въпроса, който е голѣмъ въ неговото съзнание. Тоя законопроектъ нѣма за цѣлъ да разрѣши жилищната криза. Жилищната криза съ постановление отъ частно-правенъ характеръ не се разрѣшава. За жилищната криза трѣбва да бѣдатъ привлѣчени г. г. народнитѣ прѣдставители по другъ начинъ и, чини ми се, отъ друго министерство. Тукъ се касае да се поправятъ съществуващи законоположения отъ частно-правенъ характеръ. Вие знаете, какъ се измѣни законътъ за задълженията и договоритѣ, що се отнася до наема на зданията. Разбира се, въ общата политика то нѣма значение за извѣстни хора, но тъй безразборно пакъ не може да стане, както си мислятъ нѣкои. Тѣзи законоположения, които ние вече гласувахме тукъ, по които дебатирахме надълго и нашироко наврѣмето, се оказаха недостатѣчни; стана измѣнение втори пѣтъ на този законъ, но и тия нови положения не отговаряха на развититѣ нужди. Касае се, г. г. народни прѣдставители, да се създадатъ нови законоположения, които по-справедливо и по-добъръ да отговарятъ на нуждитѣ на момента, на нуждитѣ, създадени отъ войната, а не отъ общественото и социално съзнание у насъ.

Азъ не мисля, че трѣбва да понесе отговорността за единъ такъвъ законопроектъ отъ частното право, който да разрѣшава голѣмия социаленъ, общественъ въпросъ за жилищната нужда. Този въпросъ, г. г. народни прѣдставители, си е необходимостъ днесъ, както бѣше необходимъ вчера, ще бѣде необходимъ и утрѣ: и по него ние всички трѣбва да промишляваме. Но днесъ-заднесъ касае се до това: да изпѣдите единъ наемателъ, касае се да вземете подъ наемъ една къща, която е празна и не ви я даватъ, защото ви искатъ единъ неимовѣрно голѣмъ наемъ, касае се да приемете ли голѣмия наемъ, или да имате законно основание, право да го редуцирате до единъ възможенъ максимумъ и т. н. — въпроси, които не търпятъ никакво отлагане, които искатъ днесъ-заднесъ своето разрѣшение. Ето защо, като заявявамъ, че съ този законопроектъ не се гони цѣльта да се разрѣши въпросътъ за жилищната нужда, а да се поправи съществуващиятъ законъ, считамъ, че народното прѣдставителство може да участвува въ комисията за подобрението и на тѣзи положения.

Г. г. народни прѣдставители! Това сѣ нови положения, изработени прѣмуществено отъ една комисия при Министерството на правосъдието, съставена отъ единъ магистратъ, отъ единъ професоръ и отъ единъ мирови съдия,...

Ю. Юрдановъ: Сѣ бюрократи!

Министър д-ръ П. Джидровъ:... който най-вече се е занимавалъ съ правоотношенията по наемното право.

Азъ желая къмъ тая комисия, която се състои, както ви каза г. Юрдановъ, сѣ отъ бюрократи, да дойде г. Юрданъ Юрдановъ въ качеството на народенъ прѣдставителъ, и тамъ ще има колкото обича връме на разположение, ще има и моето участие и съчувствие за подобрението на законопроекта, ще има сътрудничеството и на много други народни прѣдставители, — кѣдѣто най-добритѣ положения могатъ да бѣдатъ приети. Но, на всѣки случай, азъ не разбирамъ, защо единъ законопроектъ, който цѣли подобрение на съществуващъ законъ, който иска да уреди възможно изчерпателно извѣстна материя, да не заслужава приемането по принципъ отъ г. Юрданъ Юрдановъ.

Д. Благоевъ: Кажете кои сѣ подобренията!

Министър д-ръ П. Джидровъ: Той пледира тукъ за хигиенични стаи, когато много добъръ знае, че тукъ ние не можемъ да съградимъ хигиенични стаи. Жилищниятъ

въпросъ се разрѣшава съ постройка на жилища, а хората казватъ: жилищнитѣ постройки, които съществуватъ днесъ, искаме да ги използваме съ своитѣ сили.

Г. Василевъ: Много вѣрно.

К. Лулчевъ: Тѣ отказаха на Софийската община десет-милионния заемъ за жилища; тѣ не гласуваха този десет-милионенъ заемъ.

Г. Василевъ: Г. Благоевъ осуети въ общината 10-милионния заемъ. Ако той бѣше гласувалъ 10-милионния заемъ въ Софийската община, ние щѣхме да имаме жилища. Само съ тѣхнитѣ гласове пропадна моето прѣдложение въ общината по въпроса за заема за постройка на жилища. Само съ Вашия гласъ, г. Благоевъ, и съ този на г. Георги Димитрова.

Д. Благоевъ: Не е вѣрно.

К. Лулчевъ: Тѣхнитѣ два гласа провалиха това прѣдложение.

Д. Благоевъ: Въпросътъ бѣше за практическото разрѣшение на жилищния въпросъ.

Г. Василевъ: Ние ви посочихме, че въ Парижъ сѣ направили заемъ отъ 200 милиона франка, а ние искаме да направимъ заемъ за жилища поне отъ 10 милиона, а слѣдъ врѣме можемъ да направимъ заемъ още отъ 10 милиона лева и да има сега жилища, но вие съ вашитѣ гласове осуетихте този заемъ.

В. Коларовъ: Въпросътъ е за съществуващитѣ жилища. Съгласни ли сте вие въ празнитѣ жилища, въ които разполагатъ хора съ твърдѣ малки сѣмейства, да бѣдатъ вкарани хора, които се тѣпчатъ по крайщата на града въ нехигиенични жилища?

Г. Василевъ: Съгласни сме, но не съ този законопроектъ ще се уреди този въпросъ. Защо не прѣставихте единъ законопроектъ, който да разискваме? Този законопроектъ не е отъ тая материя. Вие, като юристи, знаете много добъръ, че този законопроектъ не се занимава съ този въпросъ. Кѣдѣ е вашиятъ законопроектъ?

Ю. Юрдановъ: Тукъ нѣма юристи. Азъ не се интересувамъ отъ юристи.

В. Коларовъ: Тукъ нѣма юристи. Ние изказваме желанието на една маса, която живѣе при най-нехигиенични условия. Разбирате ли?

Г. Василевъ: Кѣдѣ е вашиятъ законопроектъ, г. Коларовъ?

В. Коларовъ: Ние го изказваме въ общи черти.

Ю. Юрдановъ: Никого отъ васъ нѣма да убѣди, освѣнъ деветъ души.

Г. Василевъ: Нѣмате законопроектъ, вие не прѣставяте законопроектъ. Ние ви заявяваме: дайте законопроекта си, и ние нѣма да го откажемъ, а не да казвате, че никой нѣма да го гласува, че никой нѣма да убѣди, съ тия методи кѣдѣ ще отидемъ?

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни) Моля, г. Василевъ.

К. Лулчевъ: Когато жилищниятъ въпросъ бѣше поставенъ за практическо разрѣшение и когато Софийската община гласува 10-милионния заемъ, за да разрѣши жилищния въпросъ, вие съ вашитѣ два гласа провалихте това прѣдложение, и 10-милионниятъ заемъ не се гласува.

Т. Петровъ: Това сѣ празни работи.

К. Лулчевъ: Вие провалихте този заемъ и сега говорите за жилищни нужди.

В. Коларовъ: Ние го отказахме, защото съ него щѣха да се правятъ гешефти, а не жилища. Ако е въпросътъ за жилища, ние сме готови и 100 милиона да гласуваме, а не 10 милиона.

К. Лулчевъ: Вие провалихте заема за жилища и сега плачите за жилища!

Министъръ д-ръ П. Джидровъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ не зная защо сѣ тѣзи думи, които се изказаха така нервни и твърди много възбуждаха г. Юрданова. Азъ отъ него не очаквахъ това. Той казва: „Азъ не се интересувамъ отъ юридически работи, а се интересувамъ отъ други работи — искаме хигиенични стаи“. Ама нима вие мислите, че азъ не искамъ хигиенични стаи за работниците?

Д. Благоевъ: Съ думи ги искате.

Министъръ д-ръ П. Джидровъ: Ама вие хептенъ съ думи ги искате! Азъ, доколкото мога да направя това, ще искамъ да го направя: азъ искамъ да помогна.

Ю. Юрдановъ: Единъ пътъ министъръ, втори пътъ юристъ, трети пътъ депутатъ, четвърти пътъ драматургъ и не знамъ какъвъ още.

Министъръ д-ръ П. Джидровъ! Каквито щете титли да ми давате, тѣ не сѣ позорни за мене; но никога азъ не ще бъда и посѣтителъ на кръчми!

Г. г. народни прѣдставители! Азъ просто се чудя — прѣдставете си вие това положение: г. Юрдановъ да ви направи хигиенични кѣщи! — Най-послѣ, всѣко разсѣждане трѣбва да има малко разумъ! Ако можемъ да дадемъ хигиенични кѣщи на хората, ако е длѣжностъ на насъ да ги дадемъ; ако така разбира г. Юрдановъ своята задача, като народенъ прѣдставителъ, азъ му правя голѣмъ упрекъ: защо той, защо неговата партия досега не сѣ сезирали Народното събрание съ подобенъ единъ законопроектъ?

К. Лулчевъ: Чакатъ наготово.

Министъръ д-ръ П. Джидровъ: А да ми казва на мене г. Юрдановъ: „Азъ знамъ, че никого отъ васъ нѣма да убѣдя, ама абсолютно никого, освѣнъ деветъ души“, и да иска такива и такива нѣща, хубави стаи, хигиенични, съ слѣнце, азъ не разбирамъ. Ами че азъ ще му кажа, че трѣбва да се иска още много, трѣбва да се искатъ всички необходими прибори за добро живѣне въ стаята. Всичко това ще го искаме, но не съ този законопроектъ; има редъ да се иска и да се направи това нѣщо, г. Юрдановъ!

Г. Василевъ: Съвършено вѣрно!

В. Коларовъ: Азъ се чудя, защо вие се противопоставяте на това.

Министъръ д-ръ П. Джидровъ: Азъ се чудя, какъвъ интересъ имате да поставите така въпроса!

В. Коларовъ: Най-послѣ, ние поставяме проблемата.

Министъръ д-ръ П. Джидровъ: Ще ви кажа, какво поставяте!

В. Коларовъ: Ние искаме да поставимъ този въпросъ въ неговата широта. Да излѣземъ вънъ отъ юридическия рамки, ние сме тукъ народни прѣдставители, социал-демократи. Защо непрѣмѣнно трѣбва да държимъ смѣтка, да-ли този законопроектъ е отъ вѣдомството на Министерството на правосѣдието и, слѣдователно, ако е необходимо при разрѣшеніето му да се взематъ въ съображение други моменти, ние да го оставимъ настрана? Защо?

Министъръ д-ръ П. Джидровъ: Свършихте ли, г. Коларовъ?

В. Коларовъ: Не съществуватъ такива съображения. Ние излагаме нашето мнѣние по въпроса, и азъ се чудя, защо вие се противопоставяте на него.

Министъръ д-ръ П. Джидровъ: Азъ не се противопоставямъ на благопожелания, но азъ не разбирамъ едно: защо вие не искате да гласувате по принципъ този законопроектъ, който разширява съществуващи положения, улеснява хората, които иматъ нужда да бъдатъ улеснени — наемателитъ и то бѣднитъ наематели.

В. Коларовъ: Ние искаме да го разширимъ, . . .

Подпрѣдседателъ: **Д-ръ И. МОМЧИЛОВЪ**

Министъръ д-ръ П. Джидровъ: Е, не искамъ сега да ме прѣкъсвате!

В. Коларовъ: . . . да го подобримъ, защото подлежи на подобрене, и всѣко подобрене ще го приемемъ.

Председателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни) Моля, г. Коларовъ!

Г. Василевъ: Дайте си проекта, г. Коларовъ — сериозно Ви говоря. Съ рѣчь отъ 20 минути, пълна само съ фрази, не се подобрява жилищниятъ въпросъ. Дайте си проекта.

Министъръ д-ръ П. Джидровъ: Бѣлѣжката, която се направи прѣди малко на г. г. тѣснитъ социалисти, е права. Бѣше врѣме, когато ние въ Софийския общински съвѣтъ прѣдложихме да се гласува единъ 10-милионенъ заемъ за постройка на хигиенични жилища за бѣдното население. И по смѣтките, които се прѣдставиха, ние искахме въ общинския съвѣтъ да се склучи на първо врѣме такъвъ заемъ, за да се построятъ хигиенични жилища, изложени на слѣнце, обзѣнати къмъ югъ и съ градинки, както на много мѣста въ Европа. Криви ли сме ние, че тогава това прѣдложение пропадна съ два гласа и то пропадна съ гласа на г. Благоева? Защо, ще попитате вие. — Азъ, казва г. Благоевъ, ви прѣдлагахъ друго, което вие трѣбваше да приемете“. Дѣйствително, той прѣдлагаше, вмѣсто 10 милиона, заемътъ да бѣде много повече, вмѣсто тѣй, иначе да бѣде, ама, освѣнъ насъ, г-да, (Сочи групата на тѣснитъ социалисти), никой не прѣдлагаше друго. Когато ви прѣдлагатъ 10 милиона, трѣбваше да ги гласувате, иначе носите отговорностъ за бѣдствіята. Или вие нѣмате довѣрие въ хората, които ще правятъ жилища, защото ще правятъ гешефти? Но азъ не зная, кога ще дойде твоео царство, г. Благоевъ, за да построимъ жилищата. Азъ не виждамъ да дохожда твоео царство, а дотогава вие ще оставите нещастнитъ работници въ София да тънатъ въ мизерия и да живѣятъ въ мръсни жилища! Съ други думи, лицемерие е и това, което приказва г. Коларовъ, че ратува за нѣкаква обща жилищна политика, когато много добръ знае, че това нѣщо не може да го направи сега съ тоя законъ. Знаете сжщо така, че азъ искамъ да създамъ законъ, който сега-засега да подобри положението. Това нѣщо вие го знаете много добръ.

Г. г. народни прѣдставители, азъ не отговарямъ и нѣма защо да искате отъ мене да отговарямъ за всѣко положение въ този законопроектъ, когато той не е мое дѣло. Азъ ви казахъ, кои сѣ го правили, и сега мога да ви кажа отъ това мѣсто, че законопроектътъ, който се прѣдлага, е едно подобрене на съществуващия законъ. Прочее, прѣдлагамъ на почитаемото народно прѣдставителство да го приеме по принципъ. Готовъ съмъ не само да участвувамъ въ комисията, но и да приема всички измѣнения и допълнения, които биха се направили въ защита на нуждитъ, доколкото това е възможно да стане чрезъ закона, който се прѣдлага отъ Министерството на правосѣдието. (Нѣкои отъ земледѣлската група ржкоплѣскаатъ)

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ на първо четене прочетения законопроектъ, моля, да си дигнатъ ржката. Болшинство.

Съ това се изчерпва дневниятъ редъ.

Слѣдующето засѣдание ще бѣде въ понеделникъ съ слѣдния дневенъ редъ:

1. Докладъ на комисията по Министерството на правосѣдието по въпроса за народнитъ прѣдставители Ал. Механджийски и д-ръ Хр. Георгиевъ.

2. Трето четене законопроекта за измѣнение чл. 82 отъ закона за благоустройството на населенитъ мѣста въ царството.

3. Второ четене законопроекта за врѣменното добавчно възнаграждение на държавнитъ служители.

4. Първо четене законопроектитъ: а) за употребление чистата печалба на българската прѣвозна служба „Марица“ и сумитъ, събрани отъ комисията за раздаване вагони на частни лица въ военна врѣме; и б) за одобрение указигъ за разрѣшенитъ прѣзъ 1918 г. съ постановления на Министерския съветъ, съгласно съ чл. 126 отъ конституцията, обикновени сврѣхсмѣтни кредити.

Вдигамъ засѣданието.

(Вдигнато въ 5 ч. 40 м. сл. пладне)

Секретаръ: **М. ЗЕЛКОВЪ**

Началникъ на Стенографското бюро: **ТР. ДИМИТРОВЪ**